

АКАДЕМИК ЛИЦЕЙЛАРДА БИОЛОГИЯ ФАНИНИ ЎҚИТИШ
САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА ИНТЕГРАТИВ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ
МЕТОДИКАСИ

Ibodova Mahfuza Namozovna
Navoiy davlat pedagogika instituti,
Biologiya kafedراسи dotsenti.

Ushbu maqolada maktablarda biologiya fanini o'qitishda o'quvchilarning o'quv va ijodiy faolliklarini oshiruvchi, hamda ta'lim va tarbiya jarayonining samaradorligini takomillashtirishda pedagogik texnologiyalardan foydalanish ning o'rni va ahamiyati haqidagi ma'lumotlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: interaktiv, kichik guruhlarda ishlash, atamalar zan jiri, atamalar varagi, Keys, insert, waster, venn diagrammasi, aqliy hujum, tezkor o'yinlar va o'yin mashqlari, pedagogik texnologiya, biologiya kursi.

В данной статье представлены сведения о роли и значении использования педагогических технологий, повышающих учебно-творческую активность учащихся и гарантирующих эффективность учебно-воспитательного процесса при обучении биологии в школе.

Ключевые слова: интерактив, работа в малых группах, лексика, терминологический лист, ключи, вкладыш, расточитель, диаграмма венна, мозговой штурм, быстрые игры и игровые упражнения, педагогическая технология, курс биологии.

In this state, information is provided on the role and significance of the use of pedagogical technologies that increase the educational and creative activity of students and guarantee the effectiveness of the educational and attentive process in teaching biology at school.

Key words: interactive, small group work, vocabulary, terminological list, key, insert, finder, Venn diagram, brainstorming, quick games and game learning, pedagogical technology, biology course.

Biologiyani o'rganishda o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish uchun darsning o'quvchilarning o'tgan mavzu yuzasidan o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini aniqlash, ulami tizimlashtirish, yangi mavzu yuzasidan o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalami nazorat qilish va baholash, shuningdek, yangi mavzuni o'rganish jarayonida interaktiv texnologiyalardan foydalanish maqsadga muvofiq. Biologiyani o'qitishda interfaol texnologiyalardan «Keys», «Insert», «Waster», «Venn diagrammasi», «Aqliy hujum», «Kichik guruhlarda ishlash»,

«Atamalar zanjiri», «Atamalar varag'i», tezkor o'yinlar va o'yin mashqlarning turli shakllaridan foydalanish tavsiya etiladi.

Biologiya kursi mazmunidagi muammoli masalalarni o'qitishda «Keys» dan foydalanish yuqori samara beradi. «Keys» — case studies ingliz tilidan olingan bo'lib, jarayon yoki vaziyat degan ma'noni beradi. Dastlab bu texnologiyadan biznesmen va tadbirkorlarni o'qitishda foydalanilgan bo'lib, hozirgi paytda o'qitiladigan fanning mazmunidan kelib chiqqan holda, tirik organizmlarda boradigan jarayonlarning tashqi va ichki, obyektiv va subyektiv omillari yuzasidan muammoli vaziyatlar yaratilib ularni hal etish uchun o'quv munozaralari tashkil etiladi. Biologiyani o'qitishda dastur mazmunidagi evolutsion tushunchalar yetakchilik qilgan, shuningdek, munozarali «o'simliklarning paydo bo'lishi va rivojlanishi», «hayvonot olamining paydo bo'lishi va rivojlanishi» kabi mavzularni o'qitishda foydalanish mumkin.

Ta'lim-tarbiya jarayonida keysdan foydalanish uchun o'qituvchi:

- dastur mazmunidagi muammoli mavzularni aniqlashi, shu mavzularni o'qitish uchun muammoli savol-topshiriqlar tuzishi;
- dars davomida muammoli savol - topshiriqlarning qiyinchilik darajasiga ko'ra yakka tartibda yoki o'quvchilarning kichik guruhlarida mustaqil ishlarni tashkil etilishini aniqlashi;
- o'quvchilarning bilish faoliyatini mazkur muammolarni hal etish, o'quv munozaralari orqali bahsda qatnashtirish yo'llarini rejalashtirishi;
- muammoli savol-topshiriqlar asosida tashkil etilgan o'quv munozaralarida yakuniy fikrni vujudga keltirishi lozim.

Dastur mazmunidagi faqat faktik materiallarni o'rganish nazarda tutilgan mavzularda Insertdan foydalanish tavsiya etiladi.

Waster cluster ingliz tilida shajara degan ma'noni anglatadi. Ushbu lokal texnologiya o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan va o'zlashtiradigan g'oya, nazariya, qonuniyat hamda tushunchalar o'rtasidagi bog'lanishini anglash, bir-biriga uzviyligini tushunishga imkon yaratib tahliliy-tanqidiy fikr yuritish ko'nikmalarini rivojlantirishga zamin tayyorlaydi.

Klasterni tuzish quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

- biologiya kursi mazmunidagi muayyan g'oya doska yoki qog'oz o'rtasiga yoziladi;
- ushbu g'oya bilan bog'liq qonuniyatlar, tushunchalar bir-biriga bog'liq holati ko'rsatkich bilan belgilanadi, so'ngra mazkur qonuniyat va tushunchalarning faktik ma'lumotlari grafik tarzda yoziladi va tarmoq hosil qilinadi;
- avval o'rganilgan mavzu va o'rganiladigan mavzu o'rtasidagi bog'lanishlar haqida xulosa chiqariladi. Klasterdan foydalaniladigan darslarda o'quvchilar teng

sonli kichik guruhlarga ajratilib, ularga o'quv topshirig'ining didaktik maqsadi va bajarilish tartibi tushuntirilgandan so'ng, ular belgilangan vaqt ichida fikrlarini jamlab, o'zlari tuzgan Klasterni himoya qilib, fikrlarini dalillashga imkon yaratilib, eng yaxshi va asosli tuzilgan Waster aniqlanadi, g'oliblar rag'batlantiriladi. Klasterni bitta mavzu yoki bob bo'yicha yaxlit holda tuzish o'quvchilarning tizimli fikr yuritishiga zamin yaratadi. Klasterning asosidan asosiy g'oya yoki tushuncha o'rin oladi, masalan, hujayraning tuzilishi bo'yicha quyidagicha tuziladi: Keyin har bir qism bo'yicha tarmoq shaklida, masalan, harakatlantiruvchi kuchlar qismiga irsiy o'zgaruvchanlik, yashash uchun kurash va tabiiy tanlanish kiritilib, keyingi qatorda ularning turlari yoziladi va shu tariqa tushunchalar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik jadval tarzida tasvirlanadi.

Ta'lim-tarbiya jarayonida lokal darajada qo'llaniladigan texnologiyalardan biri — Venn diagrammasi bo'lib, uni ishlab chiqqan ingliz olimi Jon Venn nomi bilan yuritiladi. Venn diagrammasi o'rganilayotgan mavzudan o'rin olgan fakt, shun cha va jarayonlarni tahlil qilish, sintezlash va taqqoslashni talab etadi. Ushbu diagrammadan tabiiy tanlanish va sun'iy tanlash, tabiiy tanlanish, yashash uchun kurash shakllarini tahlil qilish, sintezlash va taqqoslashda foydalanish mumkin. Masalan, gulli o'simliklarning oilalarini taqqoslashda foydalaniladigan Venn diagrammasi quyidagi ko'rinishda bo'lishi tavsiya etiladi.

Ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilar tomonidan tushuncha va atamalarni mustahkam o'zlashtirishga zamin tayyorlash muhim o'rin tutadi, shu sababli o'qituvchi har bir bob va mavzular mazmunidagi tushuncha va atamalarni «Atamalar zanjiri»ga keltirishi kerak.

«Atamalar zanjiri» bu atamalar va ularning ta'riflari bo'lib, ulardan o'qituvchi o'tgan mavzuni yakunlash, yangi o'rganilgan mavzu yuzasidan o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlash maqsadida darsning bir qismida foyda langanligi sababli, ularni lokal texnologiyalar guruhiga kiritish maqsadga muvofiq.

Xulosa qilib aytganda biologiyani o'qitishda interaktiv metod va texnologiya lardan foydalanish o'quvchilarning mustaqil ishlashiga, ijodiy fikrlashiga va ta'lim samaradorligini orttirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. J.O.Tolipova “Biologiyani o'qitishda innovatsion texnologiyalar” Pedagogika oliy o'quv yurti talabalari uchun darslik. Toshkent - “Cho'lpon” – 2011 y.
2. J.O.Tolipova “Pedagogik kvalimetriya moduli bo'yicha ma'ruzalar matni va amaliy mashg'ulotlar. Toshkent – 2015 y.

3. Abduquddusov O.A. Kasbiy kompetentsiyani shakllantirish dao'quv amaliyotining o'rni. Respublika ilmiy-amaliy konferen tsiya materiallari. Toshkent 2016 yil 30-b
4. М.Н.Ибодова Биология дарсларини ташкил этиш технологияси. Услугий қўлланма. (Академик лицей 3920001 табиий фанлар тайёрлов йўналиши ўқувчилари учун мўлжалланган). 11. 08. 2022 й
5. M. N. Ibodova . Effectiveness of independent work in tne educational process. Academicia An International Multidisciplinary Research Journal. 10.10.2021г.